

פרשת ויקרא התשע"ה

איתא במדרש רבה פרשת ויקרא "רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתר קרא פירש המקרא במשלי כי טוב אמר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב וגו', ר' עקיבא מתני לה בשם ר' שמעון בן עזאי, רחק ממקומך ב' ושלשה מושבות ושב, עד שיאמרו לך עלה. ואל תעלה שיאמרו לך רד. מוטב שיאמרו לך עלה עלה, ולא יאמרו לך רד רד. וכן הלל אומר, השפלתני היא הגבהתי הגבהתי היא השפלתני. מה טעם תהלים המגביהי לשבת המשפילי לראות. אתה מוצא, בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא למשה מתוך הסנה, היה מסתיר פניו ממנו. שנאמר ויסתר משה פניו וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא לכה ואשלחך אל פרעה וגו' אמר רבי אלעזר (למה אות) ה"א בסוף תיבותא לומר שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, בים עמד לו מן הצד אמר לו הקדוש ברוך הוא ואתה הרם את מטך ובקעהו לומר שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו. בסיני עמד לו מן הצד אמר לו עלה אל ה' לומר שאם אין אתה עולה אין אחר עולה, באהל מועד עמד לו מן הצד אמר לו הקדוש ברוך הוא עד מתי את משפיל עצמך, אין השעה מצפה אלא לך!! תדע לך שהוא כן, שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה ויקרא אל משה..."

המדרש מספר, על הנהגתו של משה רבנו עליו השלום ואחיזתו במידת הענווה. והוא, כי מידתו הייתה תמיד בחינת ההסתכלות על עצמו, כאיני ראוי וכאיני כדאי.

והנה יש לומר בראש העניין, כי גם במידת הענווה הנה יכול כל אחד להיכשל במידה זו. כי מידה היא לשון כמות. ולכל, זמן ועת וחפץ תחת השמים. והכמות במידת הענווה, הנה היא יכולה להיות הרסנית לא פחות ממידת הגאווה. כדאיתא בגמ' סוטה דף כב'. "דא"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב: (מה פירוש הפסוק) כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה? כי רבים חללים הפילה – זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, ועצומים כל הרוגיה – זה תלמיד חכם

שהגיע להוראה ואינו מורה". הרי לך, שמי שאוחז במידת הענווה שלא בצורה הנכונה, הרי הוא יכול להרוס, ואף לא פחות ממי שטועה במידת הגאווה.

ולכאורה, יש באמת הרס גדול במידת הענווה. כי גורמת היא לחוסר עשייה. כי אם אדם מחשיב עצמו לכלום ואינו ראוי, היאך יוכל לקיים איזה מצווה בעולם? וכאשר יבוא לישא אשה, הנה יאמר אינני כדאי וראוי, וכן לכל דבר בעולם. הנה נמצא חסר מאד ומחסר עצמו מכל עניין בעולם, ונמצא מבטל את העולם!

והנה, יש לדייק במדרש האומר בשם ר' שמעון בן עזאי, רחק ממקומך שנים ושלושה מושבות. כי האדם ראשית לכל, צריך קודם לידע את מקומו. והוא, כי מקומו של האדם הוא עניין תפיסת חלקו בתורה ובמצוות. כי האדם העניו, קודם צריך להכיר בערך עצמו. מהם מידותיו הטובות והלא טובות, מהו לימודו, ואם הוא באמת לשם שמים, וכל אשר יידע האדם בנפשו. ולאחר מכן, יתרחק ממקומו שנים ושלושה מושבות. ועניין שנים ושלושה מושבות, הוא, שיתיישב בדבר היטב באם הוא אמתו אם לאו, ויעשה זאת כמה פעמים, ולפחות שנים ושלושה. והיישוב הראשון, הוא הבחינה בעצמו בהתבוננות פנימה. לראות מהם הישגיו, ומאין באו. ואז יראה כי הכל היה בחסד ה' עליו. כי אם חכם הוא, הלוא ידע ממי שנאמר עליו החכם מכל אדם, שכתב במשלי, "כִּי ה' יִתֵּן חֵכְמָה מִפִּי וְדַעַת וְתְבוּנָה" והרי חכמתו הלוא היא מאת ה'. וכשיבין שהיא לא שלו, אז יתיישב בדבר, מדוע נתנה לו? ואז יראה, מה ששיבח דניאל למלכו של העולם, "וְהוּא מְהֻשָּׁנָא עֲדָנְיָא וְזִמְנֵיָא מְהַעֲדָה מְלָכִין וּמְהַקִּים מְלָכִין יְהִיב חֲכֻמָּתָא לְחַכְיָמִין וּמְנַדְעָא לְיֹדְעֵי בִינָה" (תרגום – ה' מחליף את העתים והזמנים מסיר מלכים ומקים מלכים נותן חכמה לחכמים ומדע ליודעי בינה). ועל זה אומרת הגמ' בברכות דף נה., "אמר רבי יוחנן: אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה". ונשאלת השאלה, אם הקב"ה נותן חכמה רק לחכמים, אם כן, היכן יהיה מצב שבו יהיה אדם חכם, קודם שיקבל חכמה?

והתשובה היא, ראשית חכמה יראת ה'. כי התחלת החכמה, היא האופן שהאדם מפנה עצמו ליראת ה'. ואז מתחיל בו עניין החכמה. ואחר שיתיישב בעניין זה פעם שנייה, כי כל המקום שקיבל הוא אף ורק בזכות יראת ה', הנה ירחק ממקומו הראוי לו, ויבטח במי שאמר והיה העולם, שאם זהו מקומו הנה יאמרו לו **עלה עלה**. והטעם שאמר ר' שמעון בן עזאי שימתין שיקראו לו פעמיים **עלה עלה**, הוא בגלל היות צריך מיתון הרבה, גם בעלותו. ואם חס וחלילה יקפוץ על מקומו, הרי יורידו אותו בלשון **רד רד**. וכן, הנה בזה מורה כי מאמין הוא, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה.

ולכן, הענווה האמתית היא קודם בידיעת האדם את מקומו על ידי שיבין שזוהי מתנת ה'. והכל מבוסס, על פי יראת השמים שבו.

וזהו אשר אומר שלמה המלך בסוף קהלת, "**סוף דְבַר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱ-לֹהִים יִרְא וְאֶת מְצֻתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם**" כי בעצם, כל מה שלאדם בא לו בחינת סוף מעשה במחשבה תחילה, והכל מבוסס על החכמה כי ה' בחכמה יסד ארץ. והקודם לחכמה היא יראת ה', שהיא התחלת החכמה. וכשמבין זאת, הנה ירחק ממקומו ומהישגיו עד שיבואו שליחי ה' אליו, הלוא הם הנבראים, ויאמרו לו עלה אל מקומך. ועל כן, העניו הוא זה שעשה את התהליך הנ"ל, שהתישב בדעתו, ורחק ממקומו, והשפיל עצמו ואחר, ורק שקראו לו חזר.

וכן מצינו בגמ' סוטה דף מט: "**משמת רבי – בטלה ענוה ויראת חטא**. אמר ליה רב יוסף לתנא: **לא תיתני ענוה, דאיכא אנא**". והנה לכאורה אתמהה ופלא, הכיצד יעיד רב יוסף על עצמו שהוא עניו? ויש לומר, כפי שדייקנו במדרש, שהעניו הוא זה המכיר את מקומו. כי רב יוסף, הוא זה שרחק ממקומו. כמו שמצינו בהוריות דף יד'. "**רב יוסף סיני, רבה עוקר הרים, שלחו לתמן: איזה מהם קודם? שלחו להו: סיני עדיף, דאמר מר: הכל צריכין למרי חטיא, ואפילו הכי לא קביל רב יוסף עליה. מלך רבה עשרין ותרתין שנין, והדר מלך רב יוסף. וכל שני דמלך רבה, רב יוסף אפילו אומנא לביתה לא חליף**". ביאור, רב יוסף היה

בחינת סיני, דהיינו מי ששנה על פי סדר כפי מתן תורה ומלא וגדוש במשניות ובשמועות. רבה, היה עוקר הרים. היינו חריף ומפולפל ביותר. ושלחו שאלה לארץ ישראל מי עדיף? השיבו להם שרב יוסף שהוא בחינת סיני ומשנתו סדורה עליו עדיף. שהוא כבעל התבואה היינו הלחם הבסיסי שכולם נצרכים אליו. ואפילו שאמרו כך, לא הסכים רב יוסף לקבל עליו את ההנהגה מתוך ענוותנותו. ורבה היה לראש הישיבה למשך עשרים ושתים שנה, ולא נהג רב יוסף בשום שררה כל זמן שרבה היה בראש שאפילו רופא לביתו לא קרא לו אלא היה הולך אליו, כאחד האדם. ויש מסבירים שבזכות זה לא הצטרך לרופא ויש לומר כי רקב עצמות קנאה והוא לא היה בו קנאה אם כן זכה לגוף בריא.

ועל כן דווקא רב יוסף יכול היה להכריז על עצמו כעניו כי הוא זה אשר רחק ממקומו ורק שקראו לו בפעם השנייה חזר למקומו.

ייתן לנו ה' ענווה אמתית לעבודתו יתברך ויזכנו לבוא לידי יראת ה'
אבי"ר

שבת שלום

יוסף בן דוד